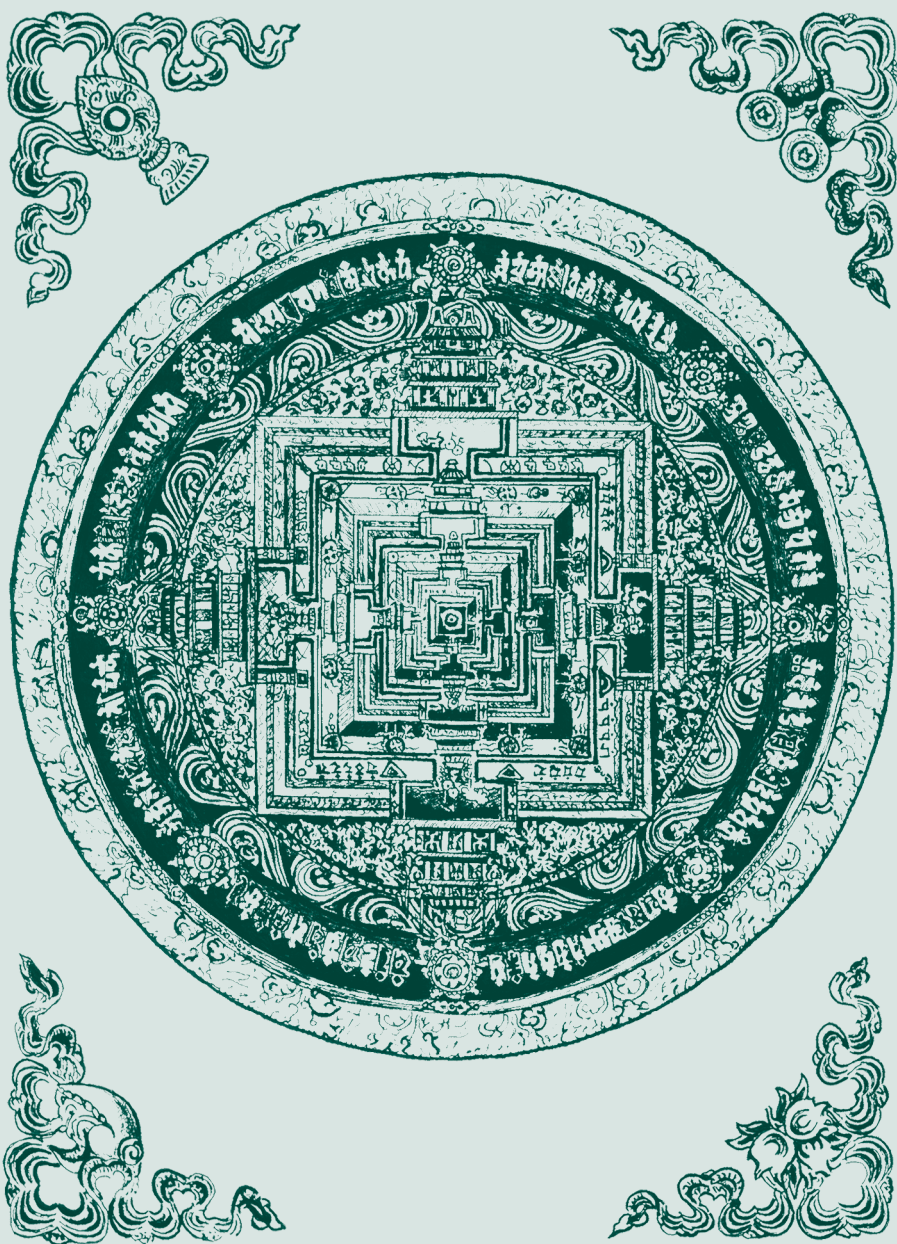

keréknyomok

2012/TAVASZ ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

Tartalom

TANULMÁNYOK, FORDÍTÁSOK

VÉGH JÓZSEF

A samatha meditáció
tibeti, elefántos példázata 3

GELLE ZSÓKA

Kolostori tánc Tibetben 27

KUZDER RITA

Lhamo,
a tradicionális tibeti opera 36

BÉRES JUDIT

Amdó népdalainak
átfogó tanulmánya 53

DR. AGÓCS TAMÁS

Szempléletek füzére:
Padmaszambhava tanítása 71

BESZÉLGETÉSEK, INTERJÚK

JAKAB KATALIN

HENDREY TIBOR

Beszélgetés
Khenpo Tenpa Jungdrung
Rinpocsével 84

PROGRAMOK, ESEMÉNYEK

Nemzetközi Buddhista
Nyári Egyetem 2011 91

A Tan Szigete Közösség
bajnai elvonulása 94

A Dalai Láma
hetedik látogatása
Magyarországon 95

KRITIKÁK, RECENZÍÓK

E. J. Michael Witzel:
A világ mitológiáinak eredete 102

Joanna Jurewicz:
Tűz és kogníció
a Rigvédában 102

Richard Gombrich:
Amit a Buddha gondolt 104

Graham Priest:
A gondolkodás határain túl 105

SUMMARIES IN ENGLISH 107

AGÓCS TAMÁS

Szemléletek füzére: Padmaszambhava tanítása

Jelen cikk Padmaszambhava lta ba'i phreng ba (Szemléletek füzére) című művének magyar fordítását tartalmazza, rövid bevezetővel. A szöveg vázlatosan bemutatja a különféle – nem buddhista és buddhista – szemléleteket, a nem tantrikus és tantrikus buddhista utakat, és különösképpen a Nagy Beteljesedés, a Dzogcsen világszemléletét. A Nagy Beteljesedés megvalósítását a négy felismerés, a három jellegzetesség és a négy jóga fogalmai segítségével tárgyalja. Végül a különböző szemléletekhez tartozó gyakorlati rendszereket vázolja fel.

Bevezetés

A nyingmapa iskolában¹ Második Buddhának nevezett Padmaszambhaváról, a tibeti buddhizmus legendás megalapítójáról kevés történelmi adat maradt fenn. A neki tulajdonított művek többségének sem ő a valódi szerzője, mivel azok túlnyomórészt a szellemi utódainak tartott kincsfeltáróktól, a tertönöktől² származnak. A tibeti irodalom hatalmas tárházában csupán négy-öt olyan szöveg található, amelyet Padmaszambhava személyes művének tekintenek.³ Ezek egyike a Szemléletek füzére.⁴

A nyingmapák által nagy becsben tartott értekezés a Tengyur⁵ tantrikus kommentárokat⁶ tartalmazó gyűjteményében található, ahol is az „Emlékeztető jegyzet a különféle szemléletek és utak sajátosságairól”⁷ címet viseli. A szöveg végére illesztett kolofon „A szóbeli tanítások királyaként”⁸ határozza meg a művet, szerzőjét azonban nem nevezi meg. A szöveg másik, a kánonitól lényegesen el nem térő változata Rongzom Pandita⁹ XI. századi nyingmapa tudós munkái között maradt fenn. Címe itt *Man ngag lta ba'i phreng ba* (rövidítve *lta phreng*) alakban szerepel, kolofonja pedig „Padmaszambhavát, a nagy tanítómestert”¹⁰ jelöli meg szerzőjének. Ennek az adhat némi hitelt, hogy a művet más, Rongzom kora előtti források is említik és idézik.¹¹ Szintén Rongzom Panditától származik a mű legkorábbi kommentárja: „A Második Buddha eredeti kinyilatkoztatása: a Szemléletek füzére”¹². A művet a nyingmapák évszázadokon át Rongzom munkája alapján tanulmányozták, mígnem a XIX. században az „irányzat nélküli” *rime*¹³ moz-

¹ *rNying ma pa*, „régiek rendje”.

² *gter ston*.

³ Felsorolásukat lásd DOWMAN 1994, 157–8. oldalán.

⁴ *lta ba'i phreng ba*.

⁵ *bsTan 'gyur*.

⁶ *rgyud 'grel*.

⁷ *lta ba dang theg pa la sogs pa'i khyad par bsdu pa'i bskyud byang*.

⁸ *Man ngag gi rgyal po lta ba'i phreng ba*.

⁹ Rong zom Paṇḍita Chos kyi bzang po, 1012–1088?

¹⁰ *slob sdon chen po padma 'byung gnas*.

¹¹ KARMAY 1988, 143–4. o.

¹² *Slob dpon sangs rgyas gnyis pa'i gsung dngos/ man ngag lta ba'i phreng ba*.

KARMAY 1988, 137–8. o.

¹³ *ris med*.

galom két kiemelkedő alakja, Dzsamgön Kongtrul Lodrö Tájé¹⁴ és Dzsamgön Mipam Gyacó¹⁵ is részletes magyarázatokat írt hozzá.¹⁶

A mű témája – mint a kánonban szereplő címe is mutatja – a különféle szemléletek (*lta ba*) és utak (*theg pa*) sajátosságainak bemutatása. A két fogalmat gyakran szinonimaként kezeli. A nyingmapáknál később kilenc út vagy „jármű”¹⁷ néven ismeretes kategóriarendszer alapjait vázolja föl, amely a különféle buddhista utakat, a végső cél megközelítéseit foglalja egyfajta hierarchikus rendszerbe. Ekképp a *lam rim* (fokozatos ösvény) irodalom korai előfutárának tekinthető. Ugyanakkor, mivel az egyes utak alapjait képviselő szemléletek (*lta ba*) kifejtése hangsúlyozott szerepet kap benne, Padmaszambhava szövegét a *grub mtha'* (tétéles filozófiai) irodalom előképei közé is sorolhatjuk. A mű szerkezetileg azonban korántsem egyenletes, hiszen a kilenc út közül a Nagy Beteljesedés (Dzogcsen)¹⁸ szemléletének bemutatása aránytalanul nagyobb helyet kap benne. A mű lényegében a dzogcsen szemlélet kifejtése, amihez szinte csak háttérként szolgál a többi nyolc szemlélet és út bemutatása. Ezt látszik igazolni ama tény, hogy Rongzom Pandita a Guhjarabha-tantra¹⁹ „Tanítás a Nagy Beteljesülés önkéntelen megvalósulásáról”²⁰ című fejezetének kommentárjaként tárgyalja.²¹

A mű első részének szerkezete, amely a különféle szemléleteket és megközelítéseket foglalja össze, a következőképpen vázolható fel:

- (1) Helytelen (azaz nem buddhista) szemléletek
 - (1.1) Közömbös szemlélet
 - (1.2) Világias szemlélet
 - (1.3) Nihilista szemlélet
 - (1.4) Idealista szemléletek
- (2) Világfeletti (buddhista) szemléletek
 - (2.1) A jellegzetes sajátosságok útja (szútrájána)
 - (2.1.1) A tanítványok útja (srávakájána)
 - (2.1.2) A magányos buddhák útja (pratjékabuddhajána)
 - (2.1.3) A tökélyharcosok útja (bódhiszattvajána)
 - (2.2) Az elpusztíthatatlan ösvény (vadzsrajána)
 - (2.2.1) Krijátantra
 - (2.2.2) Ubhajatántra
 - (2.2.3) Jógatantra
 - (2.2.3.1) Külső jóga (Hatalom-tantra)
 - (2.2.3.2) Belső jóga (Módszer-tantra)
 - (2.2.3.2.1) Megalkotás

¹⁴ *'Jam mgon kong sprul blo gros mtha' yas*, 1813–1899.

¹⁵ *'Jam mgon mi pham rgya mtsho*, 1846–1912.

¹⁶ http://www.rigpawiki.org/index.php?title=The_Garland_of_Views:_An_Instruction. (Olvasva: 2009. november 20.)

¹⁷ *theg pa dgu*.

¹⁸ *rdzogs chen*.

¹⁹ *gSang ba'i snying po*. A nyingmapa iskola egyik legfontosabb kanonikus szövege, melynek hitelességét az

új iskolák sokáig kétségbe vonták. (Szerepéről lásd KARMAY 1988, 139–40. o.)

²⁰ *rDzogs pa chen po lhun gyis grub pa'i man ngag*.

²¹ Hosszabb címén: „Tanítás az összes jelenség önkéntelen megvalósulásáról az eleve meglévő Nagy Beteljesedésben” (*Chos thams cad ye nas rdzogs pa chen por lhun gyis grub pa'i tshul bstan pa man ngag*). Karmay a Guhjarabha-tantra XIII. fejezetével azonosítja. (139. o.)

(2.2.3.2.2) Beteljesítés

(2.2.3.2.3) Nagy Beteljesedés²²

A Nagy Beteljesedés felfogását bemutató rész egyben bevezeti a következő nagyobb szöveg-egységet, a Nagy Beteljesedés megvalósításáról (illetve önkéntelen megvalósulásáról) szóló fejezetet. Padmaszambhava itt mutatja be, a Guhjagarbha-tantrából vett idézeteken keresztül, a dzogcsen-mandalát, melynek egy változata a híres „Tibeti Halottaskönyvben” is megjelenik.²³ Ezután a Nagy Beteljesülés szemléletének gyakorlati megvalósulását tárgyalja három oldalról: a négy felismerés²⁴, a három jellegzetesség²⁵ és a négy jóga²⁶ szempontjából. Végül a mandalába való belépés négy fokozatát sorolja fel. Rongzom Pandita magyarázata szerint ezek a kategóriák – csakúgy, mint az azokon belüli felosztások – úgy viszonyulnak egymáshoz, mint alap, út és gyümölcs.²⁷ A Nagy Beteljesülés önkéntelen megvalósulásáról szóló részt a tanítások titkoságáról szóló függelék zárja le.

Végül Padmaszambhava az egyes szemléletekhez és utakhoz tartozó gyakorlati és viselkedési rendszereket mutatja be az alábbi felosztásban:

- (1) Gyakorlattal nem rendelkező szemléletek
 - (1.1) Közömbös
 - (1.2) Nihilista
- (2) Gyakorlattal rendelkező szemléletek
 - (2.1) A világi és idealista szemléletűek világi gyakorlata
 - (2.2) A tanítványok (srávákák) gyakorlata
 - (2.3) A tökélyharcosok (bódhiszattvák) gyakorlata
 - (2.4) A felülmúlhatatlan (tantrikus) gyakorlat

A Szemléletek füzére igen tömör, szűkszavú írás, mely talán egy hosszabb előadás rövidített vázlata vagy jegyzete lehetett.²⁸ Jelen írás keretei között természetesen nem vállalkozhatunk részletes magyarázatára, ám az alapvető megértéshez szükséges ismereteket igyekeztünk láb-jegyzetben közreadni.

22 A módszer-tantra válfajai, melyeket a szöveg felfogásoknak vagy módozatoknak (*tshul*) nevez, itt még nem alkotnak három különböző *jánát*, ösvényt (*theg pa*), mint a kilenc ösvény később kikristályosodott rendszerében, ahol Mahá-, Anu- és Atijógaként (*Mahāyoga, Anuyoga, Atiyoga*) váltak önálló utakká. (Lásd KARMAY 1988, 147–8. o.)

23 Az itt bemutatott dzogcsen-mandala buddha-alakjai azonosak a Valóság bardójában (*chos nyid bar do*) megjelenő békés istenségekkel, elhelyezkedésük és szimbolikájuk azonban némileg különbözik. (Vesd össze: PADMASZAMBHAVA 2009, 85–98, valamint 188–191. oldal)

24 *rtogs pa bzhi*.

25 *mtshan nyid gsum*.

26 *rnal 'byor bzhi*.

27 *gzhi, lam, 'bras bu*. A négy felismerés az alap, a három jellegzetesség az út, a négy jóga a gyümölcs, a mandalába való belépés pedig titkos útmutatás a szintáttörés (*thod rgal*) gyakorlásához. A négy felismerés közül az első kettő az alap, a harmadik az út, a negyedik a gyümölcs. Az első jellegzetesség az alap, a második az út, a harmadik a gyümölcs. A négy jóga közül az első az alap, a második és harmadik az út, és a negyedik a gyümölcs. A mandalába való belépés első fokozata az alap, a második az út, a harmadik és negyedik pedig a gyümölcs. (Lásd DOWMAN 1994, 172. o.)

28 DOWMAN 1994, 158. o.

Fordítás

SZEMLELETEK FÜZÉRE

A szóbeli tanítások királya

Emlékeztető jegyzet a különféle szemléletek és utak sajátosságairól

Hódolat a Magasztos Mandzsusríkumárának és az elpusztíthatatlan Dharmának!

I. A SZEMLELETEK ÉS UTAK SAJÁTOSSÁGAI

1. HELYTELEN SZEMLELETEK

A világi lények megszámlálhatatlan téveszméi négy osztályba sorolhatók: (1) közömbös, (2) világi, (3) nihilista és (4) idealista.

(1.1) A közömbös²⁹ nem törődik vele, hogy a világon létező dolgoknak van-e oka vagy következménye. Teljesen ostoba.

(1.2) A világi³⁰ nem törődik vele, hogy vannak-e előző vagy következő életek. Csak a jelenlegi életen belül elérhető gazdagságra és hatalomra törekszik, melyhez titkos világi mondások³¹ támaszkodik.

(1.3) A nihilista³² nézet szerint az égvilágon semminek sincs oka vagy következménye. Egyetlen életünk van, melynek eseményei véletlenszerűen jönnek létre, majd semmivé lesznek.

(1.4) Az idealista³³ szemlélet mindennek az égvilágon valamiféle örökkön létező önvalót tulajdonít. Ide tartozik a nem létező ok, de létező következmény nézete³⁴, az okozatiság helytelen szemlélete³⁵, valamint a létező ok, de nem létező következmény nézete.³⁶

Ezek mind a tudatlanság nézetei.

2. VILÁGFELETTI SZEMLELETEK

A világfeletti utaknak³⁷ pedig két fajtája van: (1) a jellegzetes sajátosságok útja és (2) az elpusztíthatatlan ösvény.

29 *Phyal ba*. Közönséges lény, akinek nincs semmiféle világnézete. (KARMAY 1988, 152, 69. lábjegyzet.)

30 *rGyang 'phen pa*, vagy *'jig rten rgyang 'phen pa*. Szanszkritul *Lokāyata/Cārvāka*. Világi, „hedonista” iskola. (KARMAY 1988, 152, 70. lábjegyzet.)

31 *'jig rten gyi gsang tshig*. „Titkos mondások, amelyek nem alkalmasak a megvilágosodás elérésére. Olyan emberek használják ezeket, akik csak világi dolgokkal foglalkoznak.” (Rongzom nyomán KARMAY 1988, 153/73.)

32 *Mur thug pa*. Szó szerint: „véget érő”, *véges*. (Amely szerint a halál végső megsemmisülés.)

33 *Mu stegs pa*, szkt. *Tirthika*. Buddhista értelemben a hindu iskolák gyűjtőneve, amelyek mind valamiféle végső önvalót (*ātman*-t) tételeznek.

34 *rGyu med la 'bras bu yod par lta ba*. „Ama nézet, mely szerint a megnyilvánult dolgok öröktől fogva léteznek, azokat senki sem hozta létre.” (Rongzom nyomán KARMAY 1988, 153/74.) Karmay a *Sāṃkhya* iskola nézetével azonosítja.

35 *rGyu 'bras log par lta ba*. „Akik szerint erénytelen tettekkel el lehet érni a magasabb világok boldogságát.” (Rongzom nyomán KARMAY 1988, 153/75.) Karmay a saiva szektákkal azonosítja.

36 *rGyu yod pa la 'bras bu med par lta ba*. Karmay a *Jaina* iskolával azonosítja.

37 *'jig rten las 'das pa'i lam*. A világfeletti utak a buddhista ösvények, amelyeket követve ki lehet jutni a szamszárából, a világ szenvedésteli körforgásából.

- (2.1) A jellegzetes sajátosságok útjának³⁸ pedig ismét három válfaja: (1) a tanítványok útja, (2) a magányos buddhák útja és (3) a tökélyharcosok útja.
- (2.1.1) A tanítványok útját³⁹ követők szemlélete szerint a nem buddhista iskolák vagy eltúlozzák, vagy alábecsülik a dolgok jelentőségét, a megsemmisülés és az öröklét nézete pedig egyformán épp oly tévedés, mint kígyónak látni a kötelet. A különféle személyiség-halmazokat⁴⁰, érzéktartományokat⁴¹ és tudatforrásokat⁴² alkotó négy főelem⁴³ legparányibb részecskéit és a felfogó tudatot⁴⁴ végső valóságnak tartják. A Négy Nemes Igazságon szemlélődve, fokozatosan érik el a négy gyümölcsöt.⁴⁵
- (2.1.2) A magányos buddhák útját⁴⁶ követők szemlélete annyiban egyezik a tanítványokéval, hogy szerintük sem létezik olyan örök önvaló, amelyet a nem buddhista iskolák a világon létező minden dolgoknak tulajdonítanak. Ám ők ráadásul a formák halmazának, valamint részben a jelenségtartományának⁴⁷ az önvalótlanságát is felismerik. Amikor pedig elérik a magányos buddhaságot, nem támaszkodnak személyes tanítómesterre, mint a tanítványok, hanem korábbi [életükben folytatott] szemlélődésük erejénél fogva, a tizenkét tagú oksági láncolat megértésével fogják fel a mélységes valóságot, és így érik el a magányos megvilágosodás gyümölcsét.
- (2.1.3) A tökélyharcosok útját⁴⁸ követők szemlélete szerint az égvilágon egyetlen szennyezett vagy megtisztított jelenségnek sincs végső szinten valós saját természete. A szokványos valóság szintjén viszont minden csupán varázslatszerű megkülönböztető jellegzetességgel rendelkezik. A tíz önfelülmúló⁴⁹ gyakorlat eredményeképpen tíz egymást követő szinten haladnak át, míg végül elérik a felülmúlhatatlan megvilágosodást.
- (2.2) Az elpusztíthatatlan ösvénynek⁵⁰ szintén három válfaja van: (1) a Krijátantra útja, (2) az Ubhajantra útja és (3) a Jógatantra útja.
- (2.2.1) A Krijátantra útját⁵¹ követők szemlélete szerint a végső valóság szintjén nincs születés és megszűnés, ám a szokványos valóság szintjén az istenség formatestén szemlélődnek. Elsősorban a különböző szertartáskellékek, valamint különböző egyéb okok és feltételek – mint az istenség képmásán és gesztusain folytatott meditáció, mantrák ismételtetése, a rituális tisztaság és az asztrológiai konstellációk szerinti időzítés – együttes hatóerejénél fogva érik el végcéljukat.

38 *Mtshan nyid kyi theg pa*, szkt. *Lakṣaṇayāna* (Más néven *Sūtrayāna*).

39 *Nyan thos kyi theg pa*, szkt. *Śrāvakayāna*.

40 *Phung po*, szkt. *skandha*. A látszólagos személyiség összetevői (a formák, érzetek, észlelések, szándékok és tudatosulások halmaza).

41 *Khams*, szkt. *dhātu*. A tizennyolc érzéktartomány a hatféle (öt érzékszervi és egy mentális) érzékelés érzéki, tárgyi és tudati szférái.

42 *Skye mched*, szkt. *āyatana*. A tudat tizenkét forrása az öt érzékszerv és azok tárgyai, valamint az elme/ész (szanszkrit: *manas*) és a belsőleg tapasztalható jelenségek (*dharma*).

43 *Byung ba chen po*, szkt. *mahābhūta*. Az anyagi formákat alkotó főelemek a föld, víz, tűz és szél.

44 *rNam par shes pa*, szkt. *vijñāna*. Az ötödik személyiség-halmaz.

45 A folyamba kerülés (szkt. *śrotāpanna*), a még egyszeri visszatérés (*sakṛd-āgāmin*), a vissza nem térés (*anāgāmin*) és a teljes megszabadulás (*arhat*) megvalósítási fokozatai.

46 *Rang sangs rgyas kyi theg pa*, szkt. *Pratyekabuddhayāna*.

47 *Chos kyi khams*, szkt. *dharmadhātu*.

48 *Byang chub sems dpa'i theg pa*, szkt. *Bodhisattvayāna*.

49 *Pha rol tu phyin pa*, szkt. *pāramitā*.

50 *rDo rje'i theg pa*, szkt. *Vajrayāna*. Más néven *rGyud kyi theg pa*, szkt. *Tantrayāna*.

51 *Bya ba'i rgyud kyi theg pa*, szkt. *Kriyātantrayāna*.

(2.2.2) Az Ubhajatanttra útját⁵² követők szemlélete szerint a végső valóság szintjén nincs születés és megszűnés, ám a szokványos valóság szintjén az istenség formatestén szemlélődnek. Egyrészt a négyféle *azságon*⁵³ folytatott elmélyült szemlélődésre, másrészt a különböző szertartáskellékekre és egyéb okokra-feltételekre támaszkodva érik el végcéljukat.

(2.2.3) A Jógatantra útját⁵⁴ követők szemléletének két fajtája van: (1) a külső jóga: a hatalom-tantra útja és (2) a belső jóga: a módszer-tantra útja.

(2.2.3.1) A külső jóga, [avagy] „hatalom-tantra” útját⁵⁵ követők szemlélete szerint a külsődleges kellékek kevésbé fontosak; inkább a végső valóság szintjén nem születő vagy megszűnő istenségeken, istennőkön és a hozzájuk illő tiszta tudatosságon folytatott elmélyüléssel: a négy pecsét⁵⁶ rendelkező nemes formatesten való szemlélődéssel valósítják meg [a végcéljukat].

(2.2.3.2) A belső jóga, azaz a módszer-tantra útját⁵⁷ követők szemléletének három válfaja van: (1) a Megalkotás felfogása, (2) a Beteljesítés felfogása és (3) a Nagy Beteljesedés felfogása.

(2.2.3.2.1) A Megalkotás felfogásában⁵⁸ a három elmélyült összpontosítás⁵⁹ fokozatos kifejtésével és a mandala fokozatos felépítésével valósul meg [a végcél].

(2.2.3.2.2) A Beteljesítés felfogásában⁶⁰ a végső valóság szintjén nincs kimozdulás középről, a születés és halál nélküli istenségek és istennők fogalommentes lényegét képező valóság-tartományból⁶¹; a szokványos valóság szintjén azonban a magasztos formatest világos megjelenítést gyakorolják. A [két valóság] keveredés nélküli azonosságán folytatott szemlélődéssel valósítják meg [a végcél].

(2.2.3.2.3) A Nagy Beteljesedés felfogásában⁶² azon a felismerésen szemlélődnek, hogy az összes világi és világfeletti jelenség egyöntetűen már eleve a Buddha test-beszéd-tudat mandaláját⁶³ alkotja. Ahogy a [Guhjagarbha]tantrában áll:

52 gNyis ka'i rgyud kyi theg pa, szkt. Ubhayatantrayāna. Az *ubhaya* szó jelentése: „mindkettő” (szertartás és meditáció is). Más néven sPyod pa'i rgyud, szkt. Caryātantra.

53 A négyféle *azság* (*de nyid nam pa bzhi*) a gyakorló, az istenség, a magzótag (*yig 'bru*) és a mantrázás „éppen-azsága” (*de kho na nyid*, szkt. *tattvatā*). (Rongzom nyomán KARMAY 1988, 155/80.) A gyakorló először elképzei magát az istenség képében, aztán felidéli a bölcsességlényt (a külső istenséget) maga előtt, vizualizálja a magzótagot mindkettejük szívközpontjában, majd mantrázás kíséretében gyakorolja a fények kibocsátását és elnyelését. (NORBU 2001b, 167/148.)

54 rNal 'byor rgyud kyi theg pa, szkt. Yogatantrayāna.

55 rNal 'byor phyi pa thub pa'i rgyud kyi theg pa. A szanszkrit kifejezés nem ismeretes.

56 Phyag rgya bzhi, szkt. *caturmudrā*: nagypecsét (*phyag rgya chen po*, *mahāmudrā*), dharmapecsét (*chos kyi phyag rgya*, *dharmamudrā*), fogadalompecsét (*dam tshig phyag rgya*, *samayamudrā*) és tettecsét (*las kyi phyag rgya*,

karmamudrā). A nagypecsét a test, a dharmapecsét a beszéd, a fogadalompecsét a tudat, a tettecsét pedig a különféle rituális cselekedetek tisztaságát (azaz buddhatermészetét) hitelesítő vizualizációk. (Mipham kommentárja alapján NORBU 2001a, 170. és NORBU 2001b, 170–1.o.)

57 rNal 'byor nang pa thabs kyi rgyud kyi theg pa.

58 bsKyed pa'i tshul. A mandala vizualizációs megalkotásának módja.

59 Ting nge 'dzin nam pa gsum: Összpontosítás az olyanságra (*de bzhin nyid kyi ting nge 'dzin*), a mindent bevilágító együttlérésre (*kun tu snang gi ting nge 'dzin*), és a bölcsesség okára avagy magzótagjára (*rgyu'i ting nge 'dzin*). (Kongtrul alapján NORBU 2001a, 184. és NORBU 2001b, 183.o.)

60 rDzogs pa'i tshul.

61 Chos kyi dbyings, szkt. *Dharmadhātu*.

62 rDzogs pa chen po'i tshul.

63 sKu gsung thugs kyi dkyil 'khor.

*Az elpusztíthatatlan személyiségthalmazokat
 Az öt beteljesedett Buddha alkotja,
 A tudatforrásokat és érzéktartományokat
 A tökélyharcosok mandalái,
 A földet Lócsaná, a vizet Mámakí,
 A tüzet Pándaravászini, a szelet Tárá,
 A teret pedig Ákásadhátóisvarí.⁶⁴
 A három létsík így eleve szintiszta.*

Ennek értelmében a szamszára és nirvána valamennyi jelensége eleve időtlen, ám működőképes varázslat⁶⁵, mely örök időktől fogva a tíz atya- és anyabuddha mandaláját alkotja. Így saját természeténél fogva minden szenvedésfeletti.⁶⁶ Az öt főelem az öt anya, az öt személyiségthalmaz az öt buddhanemzetség atya, a négy felfogó tudat a négy tökélyharcos, a négy tárgy a négy szépséges istennő, a négy érzékszerv a [másik] négy tökélyharcos, a négy idősíki pedig a négy áldozó istennő. A test-érzékszerv, annak tudata és tárgya, valamint az ezek [egyesüléséből] származó tiszta tudat⁶⁷ a négy haragvó [kapuőr] istenség. Az állandóság és megszűnés négy szélsőséges nézete a négy haragvó [kapuőr] istennő.⁶⁸ Az elme Szamantabhadra: az elpusztíthatatlan, megvilágosult tudat, tárgya Szamantabhadri, a cselekvés befogadója, az összes feltételes és feltétlen jelenség. Mivel minden eleve magában hordozza a teljes és tökéletes buddhaság természetét, nincs mit újonnan megvalósítani, és ösvény sem létezik. Ekképp mind a tíz irány, az idő mindhárom arca, az összes feltételes és feltétel nélküli jelenség, valamint mindhárom létbirodalom elválaszthatatlan az ember tudatától. Az idézet szerint:

*Az önmagára eszmélő tudat
 Maga a megvilágosult Buddha,
 Maga a három világ,
 Maga az [öt] főelem.⁶⁹*

Valamint:

*Minden jelenség a tudatban lakozik,
 A tudat otthona a tiszta tér,
 A tiszta tér pedig sehol sem létezik.*

64 sPyan ma (szkt. Locanā), Mā ma kī (Māmakī), Gos dkar mo (Pāṇḍaravāsini), sGrol ma (Tārā) és Nam mkha' dbyings kyi dbang phyug ma (Ākāsadhātóisvarī); az öt anya (nőbuddha), akik az elemek tiszta természetét képviselik.

65 Bya ba byed nus pa'i sgyu ma. Végso soron nem létező, káprázatszerű jelenség, mely konvencionális értelemben oki hatékonysággal rendelkezik.

66 Rang bzhin gyis mya ngan las 'das pa. Természetes nirvána.

67 Byang chub sems, szkt. bodhicitta. Itt: „A módszer és bölcsesség egyesítésének örömét érzékelő tiszta tudat”. (Rongzom nyomán Karmay 1988, 156. 88. lábjegyzet.)

68 E szimbolika részletesebb bemutatását lásd DOWMAN 1994, 169–170. oldalán.

69 Namkhai Norbu Rinpoce szerint az idézet a Khams gsum rnam rgyal gyi rtogs pa című szövegből származik, melynek lelőhelye ismeretlen. (NORBU 2001b, 200.o.)

Valamint:

*Minden jelenség lényegében üres.
Minden jelenség kezdettől fogva szintiszta.
Minden jelenség átható tiszta fény.
Minden jelenség magától szenvedésfeletti.
Minden jelenség időtlen időktől beteljesedett, megvilágosodottság-természetű.⁷⁰*

Ilyen a Nagy Beteljesedés felfogása. (A „Nagy Beteljesedés” az érdem és a tudás felhalmozásának beteljesedését és az eredmény önkéntelen megvalósulását jelenti. A felfogás a jelentés megértésére vonatkozik.)⁷¹

II. A NAGY BETELJESEDÉS MEGVALÓSÍTÁSA

1. A NÉGY FELISMERÉS

A Nagy Beteljesedés felfogásáról négy felismerés által lehet tökéletesen meggyőződni. A négy felismerés: (1) az ok egységének felismerése, (2) a magzótagok segítségével történő felismerés, (3) az átváltoztatás általi felismerés és (4) a közvetlen felismerés.

(1.1) Az ok egységének felismerése: Mivel a végső valóság szintjén az égvilágon minden születetlen, nincsenek különböző dolgok. Mivel a szokványos valóság szintjén varázslatszerű jellegzetességgel bírnak, nem különböznek egymástól. Maga a születetlen jelenik meg mindenféle varázslatos képben, mint a Hold a vízben, és képes mindenféle működésre. Mivel maga a varázslat lényegnélküli és születetlen, ezért a szokványos és a végső valóság megkülönböztethetetlen. Az ember így ismerheti fel az ok egységét.

(1.2) A magzótag segítségével történő felismerés: Az összes dolgok születetlensége Á, a Beszéd természete. Maga a születetlen varázslatos megjelenése és működőképessége OM, a Test természete. Az ezt felismerő értelem, a határtalan és középpont nélküli, varázslatos tudás pedig HÚM, a Tudat természete.⁷²

(1.3) Az átváltoztatás általi felismerés: Ahogy a vörös festék⁷³ rendelkezik azzal a képességgel, hogy a fehér vásznat vörössé színezzék át, úgy az ok egységének felismerése és a magzótag módszere rendelkezik azzal a képességgel, hogy az egész tapasztalást buddhasággá változtassa át.

(1.4) A közvetlen felismerés mélységes meggyőződés az egész tapasztalás időtlen időktől fennálló buddhaságáról. Ez a szöveghagyománynak és szóbeli tanításoknak nem ellentmondó, ám nem kizárólag azok szavára hagyatkozó, az ember saját értelme általi, közvetlen felismerés.

⁷⁰ Idézetek a Guhjaszamádza-tantrából. (gSang ba 'dus pa'i lung) (NORBU 2001a, 203.)

⁷¹ Egy ismeretlen tibeti szerkesztő jegyzete, amely az új iskolák számára is elfogadható módon, az istenségjoga betetőződéseként definiálja a kifejezést. (Lásd KARMAY

1988, 146. o.)

⁷² A Rongzom-féle szövegben a három magzótag Á, O, és OM. (Lásd DOWMAN 1994, 173, 188; KARMAY 1988, 167; NORBU 2001a, 206.)

⁷³ bTsud: festőbuzér (Rubia tinctorum).

(1.5) A tökéletes meggyőződés. A jögi útja a négy felismerés jelentésének megértése. Ez azonban nem olyan, mint bizonyos okok végrehajtásától várni az eredmény megvalósulását, hanem olyasvalami, amiről az ember maga győződik meg, közvetlen felismerés által.

2. A HÁROM JELLEGZETESSÉG

Ez három jellegzetesség révén valósul meg tökéletesen: (1) A négyféle felismerés megértése az ismeret jellegzetessége. (2) A rendszeresen gyakorolt szemlélődés az alkalmazás jellegzetessége. (3) A szemlélődés ereje általi megvalósulás a végeredmény jellegzetessége. A három jellegzetesség a négyféle felismerés összefüggését, rendeltetését és végső rendeltetését képviseli.

(2.1) Az összefüggés. Az ok ismeretének jellegzetessége az a felismerés, hogy az összes szennyezettnek vagy megtisztítottanak nevezett jelenség (i) eleve Buddhatest-beszéd-tudat természetű, (ii) a természetes buddhaság tartománya és (iii) már átváltoztatott.⁷⁴ Vagyis mind a négy felismerés a felülmúlhatatlan buddhaság megvalósulásának okával függ össze.

(2.2) A rendeltetés. Az ismeret alkalmazásának jellegzetessége az összes szennyezett és megtisztított jelenség, valamint az öt gyógyszernek és öt nektárnak nevezett [ellenszerek]⁷⁵ időtlen időktől fennálló buddhaságának teljes egyöntettségében gyakorolt meg nem különböztetés. Ez azért szükséges, mert ez a felülmúlhatatlan buddhaság megvalósulásának oka.

(2.3) A végső rendeltetés. Az összes szennyezett és megtisztított jelenség, valamint az úgynevezett „öt gyógyszer” és „öt nektár”, az időtlen időktől fennálló buddhaság teljes egyöntettségében, megkülönböztetés nélkül, önkéntelenül megvalósul, ezért a létesülés körforgása teljesen azonos a felülmúlhatatlan buddhasággal. Mivel a szenvedés felülmúlása, a nirvána önkéntelenül megvalósul, ez a végeredmény jellegzetessége. A felismerések végső rendeltetése a Buddhatest-beszéd-tudat kifogyhatatlan díszkerekének⁷⁶ megvalósulása.

3. A NÉGY JÓGA

Ehhez a közeledés, a megközelítés, a megvalósítás és a teljes megvalósítás önkéntelen megvalósulásának jogáit kell gyakorolni.

(3.1) A közeledés a megvilágosult tudat ismerete. Az a felismerés, hogy az égvilágon minden eleve buddhaság-természetű, és nem lehet ellenszerrel orvosolni vagy megjavítani.

⁷⁴ Rongzom kommentárja szerint a magszótag általi felismerés a jelenségek Buddhatest-beszéd-tudat természetének (*sku gsung thugs kyi bdag nyid*), az ok egységének felismerése a természetes buddhaság mindent felölelő tartományának (*rang bzhin gyis sangs rgyas pa'i dbyings*), az átváltoztatás általi és a közvetlen felismerés pedig annak a belátásához vezet, hogy az összes jelenség már eleve „át van változtatva” (*byin gyis brlabs pa yin*). (NORBU 2001a, 211.)

⁷⁵ A Guhjabarba-tantra kommentárjai szerint az öt gyógyszer (*smam lnga*) az öt érzékszervi tárgy, az öt nektár (*bdud rtsi lnga*) pedig az öt elem megtisztítására használatos anyagokat jelenti. (NORBU 2001b, 206.)

⁷⁶ *sKu gsung thugs mi zad pa rgyan gyi 'khor lo*. A megvilágosult tapasztalás mandalaszerkezetének metaforája, melyben minden jelenség a megvilágosodás díszé, ékítménye.

(3.2) A megközelítés az isteni azonosság tudata. Annak megértése, hogy miután minden eleve buddhaság-természetű, én magam is eleve istenség vagyok, nem pedig most kell azzá válnom.

(3.3) A megvalósítás a nő megalkotása. Annak megértése, hogy az abszolút anya a tér tartománya, melyben az abszolút nő maga a tér, és a föld, víz, tűz és szél négy alakjában jelenik meg; a cselekvés befogadója tehát kezdettől fogva létezik.

(3.4) A teljes megvalósítás a módszer és bölcsesség egyesítése. Az öt abszolút nő bölcsessége, az anyatér, az üresség, és az öt személyiség-halmaz buddhái, a módszer-átjárók szándék nélküli, időtlen egyesüléséből megjelennek a megvilágosult tudat ivadékai, a bódhiszattva-párok. Egyesülésük maga az időtlen buddhaság, melyben varázslat varázslattal játszadozik, és e háttérrel boldogság varázslatszerű folyamatában, az élvezettel egyidejűleg önkéntelenül ráébred a teljes meghatározatlanságra, mely beláthatatlan, akár a tér.

Ezzel a négy démon⁷⁷ legyőzetik, és megvalósul a végcél.

4. BELÉPÉS A MANDALÁBA

Belépés az eleve felülmúlhatatlan mandalába, a hatalmas kívánságteljesítő palota korlátlan körébe, melyben az égvilágon minden kezdettől fogva tiszta és tökéletes. (1) A módszer-tantra forrásainak tanulmányozása felnyitja az ember szemét. (2) Ahogy a tanítás értelmét is felfogja, megpillantja a mandalát. (3) Ahogy szemlélődéssel hozzászoktatja magát a felismeréshez, belép a mandalába. (4) Ahogy az valósággá válik, eléri az abszolút sikert.⁷⁸

Ezzel a Nagy Beteljesedés megvalósul, és az ember önkéntelenül rálép a Betűkerék Gyűjtemény szintjére.⁷⁹

5. FÜGGELÉK: A NAGY BETELJESEDÉS TITKOSSÁGA

A legkiválóbb képességű ember megérti, hogy az időtlen buddhaság időtlen buddhaságot jelent, és egy nagy ugrással ott terem, az átlagember azonban erre nem képes. Az átlagember hiába hallja ezt, akárhogy is gondolkodik, nem ébred benne mély és igaz meggyőződés. Hitelenségből és azon érzésénél fogva, hogy az átlagelme számára ez nehezen érthető és valódi mélységében felfoghatatlan, azt hiszi, hogy mindenki ugyanolyan átlagember. Az ilyenek a legkiválóbb embereket hazugsággal vádolják és rágalmazzák. Ezért a Nagy Beteljesedést titokban kell tartani, ezért is nevezik a legtitkosabb útnak. Így, amíg az időtlen buddhaság jelentését fel nem képesek fogni, addig az alsóbb utak tanításával kell szolgálni a lények javát. Így nem

⁷⁷ bDud rnam bzhi (catvāri mārā): phuṅg-po'i bdud (skandhamāra), nyon mongs kyi bdud (kleśamāra), 'chi bdag gi bdud (mr̥tyumāra) és lha'i bu'i bdud (devaputramāra). A négy démon négy jóga általi legyőzésének magyarázatát Rongzom nyomán lásd DOWMAN 1994, 175. o. és NORBU 2001a, 216–7. és NORBU 2001b, 212–3.

⁷⁸ dNgos grub chen po. A „nagy megvalósítás”, a buddhaság.

⁷⁹ Yi ge 'khor lo tshogs chen gyi sa. Az elpusztíthatatlan ösvény, a tantrájána szerint a bódhiszattva-ösvény 13. szintje. Lásd Norbu (2001a, 289–292; és 2001b, 288–291.), valamint DOWMAN 1994, 176–8. magyarázatait.

vesznek el a tanítványok. Ezért a tanítónak ismertetnie kell velük a számszára hátrányait és a nirvána előnyeit, és az összes úthoz értenie kell. Köztudott, hogy aki csak részleges ismerettel rendelkezik, az nem foglalhat el tanítói posztot.

III. GYAKORLATI ÉS VISELKEDÉSI RENDSZEREK

A különböző szemléletek különféle gyakorlati és viselkedési rendszereket hoztak létre.

(1) Gyakorlat nélküli a (1.1) közömbös evilági és a (1.2) nihilista szemlélet.

(2) Gyakorlattal rendelkező négyféle van: (2.1) A világias és az idealista szemléletűek világi gyakorlata, (2.2) a tanítványok gyakorlata, (2.3) a tökélyharcosok gyakorlata, és (2.4) a felülmúlhatatlan gyakorlat.

A közömbös mit sem tud okról és okozatról, ezért nincs gyakorlata.

A nihilistának azért nincs gyakorlata, mert a megsemmisülésben hisz.

(2.1) A világias különféle jelen életbeli célok megvalósítása érdekében rituális tisztaságot és más efféléket gyakorol. Az idealista egy létezőnek vélt, állandó önvaló megtisztítása véggett testét sanyargatja: öt tűz között ülést⁸⁰ és egyéb aszketikus gyakorlatokat végez, miközben helytelen viselkedési rendszert követ.

(2.2) A tanítványok gyakorlatáról ez áll a Vinájában:

*Soha ne tégy semmi rosszat,
Gyakorold az erényeket,
Fékezd meg a tudatodat!
Ez a Buddha tanítása.⁸¹*

A tanítványok mind szokványos, mind végső szinten különálló létezőknek tekintik az erényes és erénytelen dolgokat, így gyakorlati és viselkedési rendszerükben az erény gyakorlására és az erénytelenség elkerülésére törekednek.

(2.3) A tökélyharcosok gyakorlatáról ez áll a Tökélyharcosok Fogadalmában⁸²:

*A körülményekkel összhangban cselekedj,
Ne alkalmazz mágiát és fenyegetéseket!
Ha jószág és szeretet van benned,
Erényességeden nem eshet csorba.*

⁸⁰ *Me lnga la brten pa*. Utalás egy ősi, védikus, aszketikus gyakorlatra, melynek során az ember négy tűz között foglal helyet, lehetőleg nyári délidőben, amikor a merőlegesen tűző Nap az ötödik. (DOWMAN 1994, 211. 189. lábjegyzet.)

⁸¹ *So sor thar pa'i mdo* (Szkt. *Prātimokṣasūtra*). *The Tibetan Tripitaka*, bKa' 'gyur (Tokyo 1965) Vol. 42, 1031. szöveg,

149-3-3. (Karmay azonosítása: KARMAY 1988, 163. 100. lábjegyzet.)

⁸² *Byang chub sems dpa'i sdom pa nyi shu ba* (Szkt. *Bodhisattvasaṃvaravivṛṇāṣaka*). *The Tibetan Tripitaka*, bsTan 'gyur (TOKYO 1965) Vol. 114. 5582. szöveg, 233-2-7. (Karmay azonosítása: KARMAY 1988, 163. 101. lábjegyzet.)

Ha a tökélyharcost nagy együttérzés vezérli, akár erényes, akár erénytelen dolgokat művel, nem sérti meg a fogadalmát. A tökélyharcos gyakorlati rendszere tehát röviden a nagy együttérzésen alapszik.

(2.4) A felülmúlhatatlan gyakorlatról ez áll az Abszolút kötelesség szútrájában⁸³:

*Aki teljesen biztos a Buddha útjában,
Nyugodtan élvezheti a szenvedélyeket,
Érintetlen marad a szennyeződéstől,
Mint a tavirózsa a tó iszapjától.*

Az összes tapasztalat időtlen egyöntetősége miatt nem kell jóságra törekedni, és nem kell kerülni az ellenszenvet. Ez nem zárja ki az együttérzés felmerülését azok iránt, akik azt az egyöntetűséget nem értik. Ahogy az ember szemléletileg felismeri az időtlen tisztaságot, ugyanolyan tiszta lesz a gyakorlata és a viselkedése is.

LEZÁRÁS

*A szemléletek e titkos füzérét,
Amelytől a vak szeme is kinyílik,
A legkiválóbbaknak ajánlom:
A bölcseknek és módszerhez értőknek!*

Itt végződik a „Szemléletek füzére” című szóbeli tanítás, amelyet Padmaszambhava, a Nagy Tanítómester adott.

Mangalam!

Irodalomjegyzék

A LEFORDÍTOTT SZÖVEG

PADMASZAMBHAVA: Man ngag lta ba'i phreng ba (MTPH). In: *The Tibetan Tripitaka, bKa' 'gyur* (TOKYO 1965) Vol. 83. 4726. szöveg, *rGyud 'grel Bu* kötet 414b–419b. (Kritikai kiadását lásd KARMAY 1988, 163–171. oldalán!)

HIVATKOZOTT IRODALOM

DOWMAN 1994: Dowman, Keith szerk. és ford.: *The Flight of the Garuda, Teachings of the Dzogchen Tradition of Tibetan Buddhism*. Boston: Wisdom Publications.

HANSON 1970: Hanson, Mervin V.: *The Garland of Views, A Translation and Commentary of the man-ngag lta-ba'i phreng-ba*. MA értekezés, Saskatoon: University of Saskatchewan.

⁸³ *Dam tshig chen po'i mdo*. Azonosítatlan szöveg.

(Letölthető: <http://library2.usask.ca/theses/available/etd-11052008-143706/>)

KARMAY 1988: Karmay, Samten Gyaltsen: *The Great Perfection (rdzogs chen), A Philosophical and Meditative Teaching in Tibetan Buddhism*. Leiden: E.J. Brill.

NORBU 2001A: Norbu, Chogyal Namkhai: *Santi ma hā sang gha'i rmang gzhi'i khrid rin chen bum bzang*. Arcidosso: Shang Shung Edizioni.

NORBU 2001B: Norbu, Chogyal Namkhai: *The Precious Vase: Instructions on the Base of Santi Maha Sangha*. Arcidosso: Shang Shung Edizioni (NORBU 2001a angol fordítása.)

PADMASZAMBHAVA 2009: *Tibeti Halottaskönyv – A bardó útmutatás nagykönyve*. (Fordította Agócs Tamás) Budapest: Cartaphilus Könyvkiadó.

EGYÉB INTERNETES FORRÁSOK (OLVASVA 2011. NOVEMBER 08-ÁN):

Thubten Jinpa angol fordítása

<http://www.tibetanclassics.org/en/media-resources/text/other-texts-translated-by-thupten-jinpa-phd>

Padmakara fordítócsoporth francia és angol fordítása

<http://www.oceandesagesse.org/doc/textesFR.pdf>

Őszentsége a XIV. Dalai Lama kommentárja (angol PDF, valamint tibeti, angol és kínai MP3 fájlok)

http://www.khempo.com/events_hhdl_miami_audio.htm

<http://www.lamrim.com/hhdl/garlandofviews.html>

<http://www.fpmt.org/media/podcast/teachers/hhdl.asp>